



De ligging temidden van steden biedt goede kansen voor boerderijeducatie



Bij onvoldoende beheer groeit het landschap plaatselijk dicht met riet en pitrus

Het nieuwe landbouwbeleid: kansen voor landbouw en landschap in Laag Holland



del naar een regionaal model, dus met hectarepremi-
es in plaats van bedrijfstoelagen. Doordat de kos-
ten van het gebiedenspoor ongeveer de helft van de
huidige GLB-budget voor Nederland beslaan, blijft er
voldoende geld over voor de andere sporen uit de
Houtskoolschets.
Ook zijn de effecten van de genoemde vergoedingen
op de bedrijfseconomie doorgerkend. Bij een melk-
prijs die voor de komende jaren realistisch wordt
geacht (€ 0,30 per kg) blijkt het ondernemersinkomen
op melkveebedrijven te stijgen met € 15 à 20.000,- per
bedrijf. Veel melkveebedrijven komen daarmee in de
buurt van het ondernemersinkomen dat momenteel
als norm voor duurzaamheid wordt gehanteerd (€
49.000,- per jaar. Vleesveebedrijven blijven hier nog
flink onder, maar gaan ook fors vooruit. Daarmee kan
een dergelijke invulling van het gebiedenspoor uit de
Houtskoolschets voor Laag Holland belangrijke inzicht
betekenen ten opzichte van de huidige situatie.

Een breed palet aan individuele groenblauwe diensten

De landschapspremies alleen zijn niet voldoende om
de kwaliteiten van Laag Holland te versterken. Naast
betalingen op gebiedsniveau zijn daarvoor (groen-
blauwe) diensten op bedrijfsniveau nodig. De grond-
gebruikers in Laag Holland leveren al veel van zulke
diensten, vooral via het Subsidiestelsel natuur- en
landschapsbeheer (SNL). Maar daar bovenop is nog
veel meer mogelijk. Er is een inventarisatie gemaakt
van wel 30 extra diensten die Laag Holland kan leve-
ren en die allemaal tegemoet komen aan een con-
crete vraag van verschillende overheden (rijk, provin-
cie, waterschap, gemeenten). Tweederde van de dien-
sten past bij de nieuwe prioriteiten in het plattelands-
beleid: biodiversiteit, waterbeheer, energie en kli-
maat. De andere diensten vallen onder de catego-
rieën landschapselementen, cultuurhistorie en
archeologie, dierenwelzijn, bodembeheer, toeganke-
lijkheid en educatie. Met de ontwikkeling van som-

mige diensten is de natuurvereniging al druk bezig.
Ongeveer de helft van de diensten past echter niet
(goed) in het bestaande beleid. Zowel WLD als Hout-
skoolschets bepleiten meer Brussels geld voor groen-
blauwe diensten. Dit zou het 'zakendoen' met Neder-
landse overheden aanmerkelijk vergemakkelijken.
Maar als dat geld er komt, zijn er nog heel wat andere
hobbels te nemen. Slechts een beperkt aantal dien-
sten valt op dit moment namelijk onder de titels om
in aanmerking te komen voor Brusselse medefinan-
ciering. Hiervoor zouden zowel de EU-Plattelandsver-
ordening als het SNL moeten worden aangepast. Een
aantal diensten past ook niet onder de catalogus
groenblauwe diensten, bedoeld voor regelingen met
nationale financiering. In beide gevallen knelt boven-
dien dat de provincie serieuze budgetproblemen
heeft en – in tegenstelling tot enkele andere provin-
cies – geen apart budget voor groenblauwe diensten.
Aanpassing van de catalogus en verruiming van bud-
getten zijn tot dusverre tijdrovende bezigheden
gebleken, maar zijn niettemin onmisbaar om van
groenblauwe diensten in Laag Holland een succes te
maken.

Naar een nieuw gebiedscontract?

Zowel voor de landschapspremies als de individuele
diensten kunnen de afspraken over prestaties en
betalingen worden vastgelegd in een gebiedscon-
tract of in een reeks individuele contracten of presta-
tieovereenkomsten. Velen vrezen dat het omschake-
len van bedrijfstoelagen naar hectarepremi-
es een stuwend effect op de grondprijs zal hebben. Door de
landschapspremies in een contract te vatten, kan dit
worden voorkomen of verminderd. We bepleiten dat
alle betalingen direct terechtkomen bij de feitelijke
beheerders.
Bij de genoemde contracten zijn verschillende par-
tijten en geldstromen betrokken. We bepleiten een
heldere structuur in deze potentiële wirwar van par-
tijten en contracten, zodat er duidelijkheid is voor

grondgebruikers en goede afspraken kunnen wor-
den gemaakt over maatregelen en prijzen. Daarbij
kunnen gebiedsorganisaties zoals agrarische natuur-
verenigingen een belangrijke rol spelen. Zo verkent
Water, Land & Dijken nu met het ministerie of Laag
Holland kan fungeren als proefgebied voor de uit-
voering van betalingen-nieuwe-stijl. Andere finan-
ciers kunnen daarbij aanhaken en/of hun voordeel
doen met de kennis en ervaring die hierbij wordt
opgedaan.

Colofon

Uitgave: Water, Land & Dijken – Vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer
Koemarkt 53-1, 1441 DB Purmerend
tel. 0299-437463
www.waterlandendijken.nl
info@waterlandendijken.nl

Mei 2010

Tekst: Paul Terwan

Foto's: Water, Land en Dijken, Hans Frederiks
(www.panoramawarehouse.com), Paul Terwan,
Ingmar Timmer, Erwyn van der Meer, Aad van
Paassen, Marien Bügel.

Opmaak en druk: h&r Communicatieve Vormgeving

Deze brochure is gebaseerd op het rapport *Nieuwe kansen voor Laag Holland onder het toekomstige landbouwbeleid* van mei 2010. Dit rapport kan worden besteld op bovenstaand adres en worden gedownload op de website van Water, Land & Dijken.

Europees landbouwbeleid: van productie naar diensten

Het landbouwbeleid wordt sinds jaren sterk in Brus-
sel bepaald. Er gaat veel geld om in dit zogeheten
Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB): jaarlijks
wordt zo'n € 55 miljard aan EU-geld besteed aan
'landbouwsteun' en plattelandsbeleid. Dat is bijna
de helft van het totale EU-budget. Nederland ont-
vangt daarvan ruim € 1 miljard per jaar. In het verle-
den werd een groot deel van dit geld besteed aan
productiesteun en exportsubsidies. Na een serie
beleidshervormingen zijn de betalingen nu groten-
deels ontkoppeld van de productie en vooral

bedoeld ter compensatie van prijsdalingen door
liberalisering van de wereldmarkt. Maar doordat
Nederland de huidige bedrijfstoelagen heeft
gekoppeld aan de ontvangen steun in het verleden,
is er nog steeds een indirecte koppeling met de his-
torische productie. Belangrijk verschil is echter dat de
betalingen geen productieopdrijvend effect meer
hebben. Voorwaarde voor het ontvangen van
bedrijfstoelagen is bovendien dat het land verant-
woord wordt beheerd (in 'goede landbouw- en mili-
euconditie' wordt gehouden). Daarnaast wordt een
toenemend deel van de toeslagen overgeheveld
naar het plattelandsbeleid. Hieruit worden onder

meer de contracten voor agrarisch natuur- en land-
schapsbeheer betaald.
Vanwege het grote budgetbeslag en de tamelijke
ongerichtheid van de betalingen staat het beleid
nog steeds sterk ter discussie. Zowel overheden als
maatschappelijke organisaties brengen de laatste
tijd standpunten naar buiten over het beleid vanaf
2014. Het Nederlandse kabinet heeft dat gedaan in
de zogeheten Houtskoolschets (2008). Daarnaast
hebben bijna alle landbouw- en milieuorganisaties
in binnen- en buitenland inmiddels van zich laten
horen. Eén ding lijkt buiten kijf te staan: het land-
bouwbudget – hoeveel daarvan dan ook zal overblij-
ven – zal gaandeweg anders worden besteed. Beta-
ling voor 'maatschappelijke diensten' is daarbij het
toverwoord. De discussie spitst zich nu toe op de
vraag welke diensten dat precies zijn en in welk
tempo de veranderingen gestalte moeten krijgen.
De Houtskoolschets is daar duidelijk over: vanaf 2020
zijn structurele betalingen voorbehouden aan wel-
omschreven maatschappelijke prestaties. Daarbij
wordt een onderscheid gemaakt in maatschappelijk
waardevolle gebieden (spoor 2) en individuele
groenblauwe diensten (spoor 3). Daarnaast voorziet
de Houtskoolschets in incidentele betalingen voor
een concurrerende en duurzame landbouw en voor
innovatie (spoor 1). Daarnaast staat het budget als
zodanig ter discussie. Sommigen vinden het GLB
veel te duur en pleiten voor drastische bezuinigin-
gen. Daarnaast staat de (nu erg scheve) verdeling
van de betalingen over de EU ter discussie. Hoe deze
discussies ook uitpakken, het budget voor Neder-

Veenweidegebieden zijn zeldzaam in Europa, maar zijn relatief duur in beheer en onderhoud



Water,
Land &
Dijken

Vereniging voor agrarisch natuur-
en landschapsbeheer



Laag Holland is bijzonder waterrijk en wordt jaarlijks bezocht door vele duizenden recreanten

land zal ongetwijfeld slinken – de mate waarin zal worden bepaald door het politieke krachtenspel in de komende jaren.

Begin 2009 heeft de agrarische natuurvereniging Water, Land & Dijken (WLD), werkzaam in Nationaal Landschap Laag Holland, al een brochure gepresenteerd met voorstellen voor het GLB van de toekomst. De natuurvereniging heeft een aantal van zijn ideeën in 2010 verder uitgewerkt. Daarbij ligt het accent op de betalingen in maatschappelijk waardevolle gebieden. De vereniging wil daarmee bouwstenen leveren voor de concrete invulling van het toekomstige GLB, op Europees maar vooral ook op nationaal niveau.

Laag Holland voldoet aan toekomstige betalingsvoorwaarden

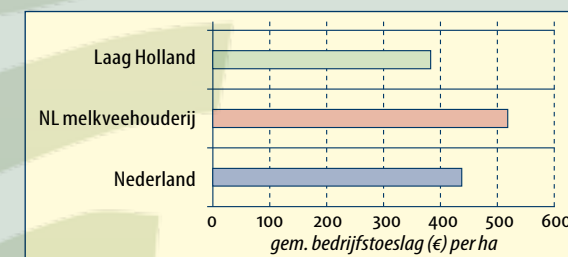
De grondgebruikers in Laag Holland produceren in ruime mate de maatschappelijke diensten waarvan in de Houtskoolschets sprake is: een waardevol (deels Middeleeuws) landschap, een rijke cultuurhistorie, nationaal en internationaal belangrijke natuurwaarden en een gemakkelijke toegankelijkheid. De Nederlandse veenweidegebieden waarvan die in Laag Holland onderdeel zijn, behoren tot de internationaal zeldzame landschappen waarin op veel plekken de ontginningsgeschiedenis nog ongeschonden is af te lezen. Ze hebben zelfs op de nominatie gestaan om te worden aangemeld voor de Werelderfgoedlijst van de UNESCO. Dat is wel gelukt voor de Beemster, een 17^e-eeuwse droogmakerij met een heel ander karakter

Gras, riet en extensieve veehouderij zorgen voor een fraai landschap met hoge natuurwaarden



Een vooralsnog onbetaalde groene dienst: natuurvriendelijk slootshonen met de maaiorfen

schoots aan de criteria voor toekomstige betalingen zoals de Houtskoolschets die formuleert.



Gemiddelde bedrijfstoeslagen in Laag Holland en in Nederland

Naar een nieuw betalingsstelsel voor waardevolle landschappen

Het GLB biedt – door zijn grote budgetomvang en zijn ‘stuuringskracht’ op het grondgebruik – in beginsel goede kansen voor behoud en versterking van waardevolle cultuurlandschappen. Op dit moment werkt het voor gebieden als Laag Holland echter juist averechts: veenweidegebieden met een relatief extensieve productie hebben hoge productiekosten en hoge maatschappelijke waarden, maar ontvangen het minste overheidsgeld. Die ‘achterstand’ willen we graag omzetten in een voorsprong. Voor de langere termijn (vanaf pakweg 2020) stellen we voor om een belangrijk deel van de huidige toeslagrechten om te buigen naar een landschapspremie die is gestaffeld naar de ‘productiekosten’ van het landschap, in termen van:

- belemmeringen in de productieomstandigheden van natuurlijke en/of bestuurlijke aard;
- kosten, c.q. waarde van de diensten die aan de samenleving worden geleverd.

Plas-dras, een voorbeeld van betaald natuurbeheer, biedt weidevogels voedsel en rust



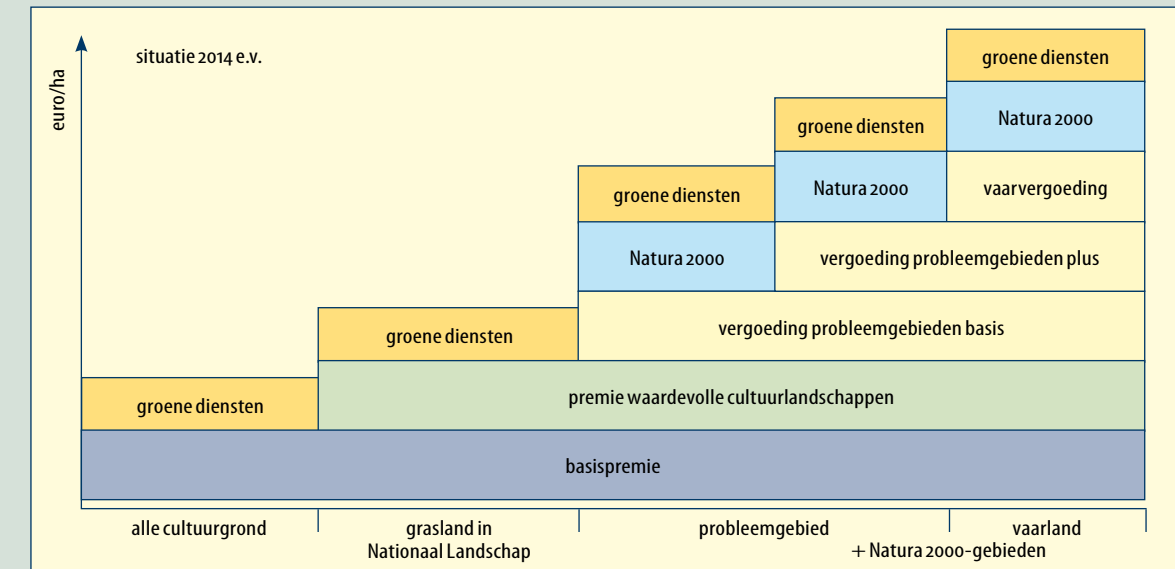
Het mooist zou zijn als er tegen die tijd kan worden betaald voor een nieuw type product zonder daarbij een koppeling te leggen met inkomensderving in de primaire productie, zodat er ook werkelijk kan worden verdiend aan natuur- en landschapbeheer. Nu leggen de EU en de WTO hier nog belangrijke beperkingen op.

Voor de periode vanaf pakweg 2014 gebiedt de realiteit ons om een basispremie voor alle cultuurgrond te blijven onderscheiden. En om de landschapspremies te realiseren door zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande instrumenten en die zo aan te passen dat ze beter bijdragen aan de beoogde insteek. De landschapspremies zouden er als volgt uit kunnen zien (zie ook de figuur):

1. Betalingen via het probleemgebiedenspoor in drie staffels: land met matige ‘handicaps’ (€ 200,- per ha), land met serieuze handicaps (€ 350,- per ha) en vaarland (nog eens € 500,- per ha extra, zoals nu). Het verschil tussen matige en serieuze handicaps wordt bepaald door de mate van drooglegging. Hiertoe moet het vergoedingsplafond van de regeling omhoog (EU aan zet), moeten er staffels worden aangebracht en moet de regeling ook in natuurgebieden van kracht worden (LNV en provincies aan zet).
2. Landschapspremies voor de cultuurgrond in Nationale Landschappen, in rijksbufferzones en in door provincies en gemeenten aan te wijzen gebieden (zij krijgen daarvan een ‘hectarequotum’). In Laag Holland is de rijksbufferzone geheel onderdeel van het Nationaal Landschap. We stellen voor om de premie hier te beperken tot gras-



Neveninkomsten uit de markt, zoals bootverhuur, zijn slechts voor een deel van de bedrijven weggelegd



land, omdat dit tot de kernkwaliteiten behoort van dit Nationaal Landschap. We denken aan een premie van € 200,- per ha met daar bovenop een premie voor gronden in en rondom Natura 2000-gebieden. De hoogte daarvan kan pas worden vastgesteld zodra de gevolgen voor de landbouw duidelijk zijn. Behalve door een hectarepremie kunnen de gevolgen van Natura 2000 ook worden tegemoet getreden door investeringspremies en/of specifieke diensten op het gebied van biodiversiteit en emissiebeperking.

Als tegenprestaties voor de landschapspremie stellen we – naast de bestaande eisen aan Goede Landbouw- en Milieuconditie – een graslandplicht en verplichte weidegang (koe in de wei) voor. In andere gebieden kunnen andere tegenprestaties worden gekozen. De tegenprestaties kunnen na verloop van tijd worden

aangepast aan nieuwe inzichten, aan veranderingen in de voorwaarden van Goede Landbouw- en Milieuconditie etc.

Kosten en inkomenseffecten

Een betalingsstelsel met bedragen in de genoemde orde van grootte (incl. basispremie) zou in Laag Holland leiden tot bijna een verdubbeling van het huidige bedrag aan EU-betalingen: van € 10 naar 19 mln., waarvan ruim € 12 mln. aan landschapspremies sec. Op landelijk niveau zou zo’n systeem ongeveer € 565 mln. gaan kosten, waarvan € 182 mln. aan landschapspremies sec. Dat laatste bedrag kan voor een belangrijk deel al bijeen worden gebracht door de mogelijkheden voor regionalisering die het EU-beleid nu al biedt. Daarvoor moet Nederland wel eerst overstappen van een historisch toeslagenmo-

Een blauwe dienst in opkomst: baggerspuiten verbetert de waterkwaliteit en bemest het land

